

6) לקמן קמ"א. 7) נבוכד נ"ג. 8) מ"ק ס' ע"ט. 9) שופטים כ"א. 10) רש"י ד' ע"ב. 11) ש"י ע"ג.

תורה אור השלם

1 ויאמרו ירשת פליטה לבנותי ולא יירשנו... 2 ואל בני ישראל תדבר... 3 יום עבדה היום ההוא...

4 ישמע אשך איך קדם שלה אשר אין... 5 אל תבבו למה ואל תגזרו... 6 והדד שמע במצרים כי...

7 מבני יצחק עבדתיך בן חידאל וגמנו מאתם... 8 דגני חנוני אחים רבי בי יד...

הגהות הב"ח

א) גמ' תפסיס דר' יוחנן הוא דלמיר גלמיר דלמיר... ב) ויר' כיר תפסיס דר' יוחנן...

מוסף רש"י

ד"ר גרמא דעשיראה ביר. זה עלם שן פשיר שמח... 2) ביר כמו גר, וזר עלם...

יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

לא הפא סורה שלמה שלנו כו'. איני נריך לדחוק נקט. ומיהו מעיקרא לא היה חפץ לגלות לו טעמו...

ולא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה במלה שלכם מה לבת בנו שכן יפה כחה במקום האחיז תאמר בבתו שהורע כחה במקום אחיז... ירושת פלמה לבנימין ולא ימחה שבט מישראל אמר רבי יצחק דבי רבי אמי מלמד...

רבי יוחנן דאמר תלמיד דאמר ר' רבי יוחנן דין גרמיה דעשיראה ביר תסתיים דרבי יוחנן דאמר ומדרבי יוחנן אמר תלמיד רבי יהושע בן לוי אמר בן ר' יהושע בן לוי לא אויל לבי זמניא אלא...

ההוא חפץ לגלות לו טעמו ולא היה חפץ לגלות לו טעמו. קל וחומר שאדם דנין מעמכם שיש עליו תשובה מה לבת בנו שיהיה נמקום אביה כגון בנות זלפחד שירשו נכסיהם חפר רבי אבי אביה עם בני חפר...

קמ"ז

כד א מ"י פ"א מהל' מלות הלכך כ פננ עפ"ן זו ע"ס ע"י ח"מ כ"י רבו ע"פ ע"ב:

רבינו גרשום

שלא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה במלה שלכם. אלא אחז ק"ו אחת מבקשים ומביאין ראיה שחירש מושך ומקשה הוא משום דמה לבת בנו...

אביה וירשת עם אחי אביה. תאמר בבתי אמי' דאחיי אמר דחירשנו שכן הורע כחה במקום אחיז שאינה נוטלת ירושה במקום אחיז דבין קודם לבת. ומחיי בעשה בנימין בשנתייסו אחיז עמו השבטים ואמרו ירושת פליטה לבנימין. מאי ירושת פליטה הקטנו שלא תירש בת הבן עם אחיז של אביה לפי שלא היו רוצין שלא ימטע השבט ולא תסוב הלחיו משבט לשבט שאילמלי תירש והיתה רוצה לנישא לשבט אחר תסוב לתלתם לירשת אחיז אפי' שבהיה לישעיהו שפכה והיתה תורה לא תסוב תחלה ממטה למטה אחר לאחין ועמורו זה הר סיני בלכך ההורה לא לירשות שכחותה בפרשה זה הברך אשר צוה ה' לבנות לפחד שצוה ואל תסוב וגו' מכלל דהוראת שעה היתה ולא לירשות והכי קאמר התקינו לבנימין שלא תירש בת הבן עם אחיז כדי שלא תסוב תחלה אכל אלא לנישא לאחד משבטי חירש עם אחיז: אשר אין חליפותו למו ירושתו ואלו הניח חליפיהו תחתיו שלא רצו ללמד תורה לאחריהם. דין גרמיה דעשיראה ביר. שהיה שורש (ובכנס המורה) לשון של בנו הקטן ומפני עמדת נפש ואם יאמר דר' יוחנן והוא דאמר שלא הניח בן היינו רשע הרי איהו לא הניח בן דכולן מות בחייו ולא היה קרי לנפשיה רשע אלא חתמים דהוא דאמר זה שלא הניח חליפיהו: לבי טמאי. לביה אבל נפיק מאטביח ומאלביים אבל: אלא למאן דשכיב בלא בני מפני עמדת נפש אי היה אמר דהוא רשע לא אויל לבי זמניא רשע: הא דדיה. לכומר משמו היה אומר שלא הניח חליפיהו. וממשייה דרביה אמר זה שלא הניח בן: כי יד אלוה נגעה בו. דהיינו חמשים מכות דגמרי' די דהכא מן וירא ישראל את הדין הגדולה שבאצבע של הקב"ה לקי' מכות ועל הדין לקי' מכות דהתם ראו כל הדין מתחלקת לני מכות. ומאי (אודור) [הדרה] ליה חבירה לאיוב השמר אל תפן אל און. לומר אם היית משמר עצמך ולא היית חוטא לא היו מגיזין לך כל זה ועל זה עשהה לך הקב"ה בחרות מעוני' לכומר

אגב מוטב לך שתלך בני מכות יותר מעוני. חמת מלך. מלכו של עולם היינו צער מלאך המת היינו חולה ויך אצל חכם והוא יכפרנו שמבקש רחמים והוא יצילנו: פ"ס קא אב קודם לכל יוצאי ירכו בכנס בני. והיא כתיב בראשית אבי אביו של עשו בכנס עשו שמת בלא יורש ויצחק אביו מותן קודם אברהם שהיא אבי אביו של עשו או ישמעאל אחי יצחק: אמר רבא ת"ש. ממתי? דקמין האב קודם לכל יוצאי ירכו (6) ויצחק וישמעאל מכה מאן קאתו מכה אברהם אביון משום הכי דין הוא שיקדים אברהם היבא ליתיה יצחק:

4) ר"ל כיון דשמעאל נמי יוצאי ירכו לא אברהם כמו יצחק ולפיכך אברהם קודם דאב קודם לכל יוצאי ירכו.

בא א"מ פ"א מהל' נחלת הלכה ג קמז
פסוק לו טו"ע ח"מ פ"י רעו
פסוק ט"ז:

רבינו גרשום

אגב חורפיה. שהיה מחזיק
תלמודו: לא עיין בה.
במחנה שלא דקדק בה:
לפיכך היה שואל: האב
קודם לכל יוצאי יריכו.
ואברהם קודם משום ירכו
הני מבחו קאחו: ורמי בר
חמא. דקא מיבעיא ליה
הכי קאמר לך. הא דקמי
הא קודם לכל יוצאי ירכו
שלא יאזיק יורשו וירשו דהוא
קודם מן האחין של בנו
דהיינו ישמעאל אבל אין
אבי האב קודם לכל יוצאי
ירכו של בנו דלא מקדמינן
ליה לאברהם מקמי יעקב
בבבסי עשו אלא יעקב
קודם: ה"ג מסכתא דקמי.
סיפא דמתני' זה הכלל וכו':
ואם איתיה יצחק קודם השתא
אבי עשו יצחק קודם השתא
דליתיה יעקב קודם לאברהם
אע"ג דכל הני מבחו של
אברהם קא אחיין הבא
יעקב קודם משום דקדוב
ליה טפי יעקב מאברהם
שהוא אבי אביו וכו' לא
מדין ליתא: ודקדוק בבור
כלום: פ"ט קמז בנות צלפחד
נטלו ג' חלקים בנחלה
חלק אביהן קא אחיין הבא
מצרים. וסבירא ליה לזמא
דליוצאי מצרים ונחלקה
האחין אע"ג דזמו בניהן
ירשין חלקן: וחלקו עם
אחיה. של צלפחד: בבבסי
חפ. שהיה נמי מיוצאי
מצרים. ופי' שהיה צלפחד
בכור נטלו שני חלקים
בבבסי חפ. אביו דהיינו
בבבסי חפ. ורמי:

ושהיה בכור נושא שני חלקים. כאן לא דקדק הקונטרס יפה
דפי' אע"ג דכשמת חפר לא היה צלפחד קיים אפ"ה
בנותיו נוטלות חלק בכורה של צלפחד בנכסי חפר כדתינוא
בתוספתא דבכורות כ"ג אין הבכור נוטל בראוי כבמחוקק מת

אגב חורפיה. חריפותו שהיה טרוד בשאלה אחרת דלקמן עדדיפא
מיניה: אבי האב. של מת והאחין של מת דהיינו זקנו ואחין אחיה
מתן קודם מי לימא כיון דיצחק קודם ליעקב לירש את עשו דהאב
קודם לאח הרי הוא כאלו ירשו יצחק לעשו והלכך יבוא יעקב וירש
את יצחק אביו אבל אברהם לא יירשנו
שהבן של מת קודם לאבי המת או
לזמא בני נשים הרי הן כנשים ונמנאל
עשו בן אברהם וקודם אברהם ליעקב
בנכסי עשו דהאב קודם לאחין: פ"ט
האב קודם לכל יוצאי ירכו. ויעקב
יוצא ירכו של אברהם היה והלכך
אברהם קודם לו בנכסי עשו: ורמי
בר חמא. אמר לך משום הכי
מספקא לך דליכא למימר יוצאי ירכו
משמע יוצאי ירכו של דהיינו בניו
מאשמו ולא יוצאי ירכו בניו: הכי
נמי מסתברא. דיעקב קודם לאברהם
בנכסי עשו דקמי רישא כל הקודם
בנחלה ואינו כגון יצחק קודם
לאברהם בנכסי עשו אילו היה קיים

אגב חורפיה לא עיין בה בעי רמי בר חמא
אבי האב ואחיו כגון אברהם ויעקב בנכסי
עשו איזה מהן קודם אמר רבא "תא שמע
האב קודם לכל יוצאי ירכו ורמי בר חמא
יוצאי ירכו שלו ולא יוצאי ירכו של בנו ה"ג
מסתברא דקמי זה הכלל כל הקודם בנחלה
יוצאי ירכו קודמינן ואילו איתיה ליצחק
יצחק קודם השתא נמי דליתיה יצחק יעקב
קודם שמע מינה: מתני' בנות צלפחד
נטלו ג' חלקים בנחלה חלק אביהן שהיה
עם יוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי
חפר ושהיה בכור נוטל שני חלקים:
גמ'

יעקב והוא ליה ראו:
ומחזירין

השתא דליתיה ליצחק יוצאי ירכו קודמינן דהיינו יעקב שירש זכות
אביו יצחק שכן הוא הדין שהרי אם מת יצחק אחר עשו היה יעקב

יורש ולא אברהם דהבנים קודמינן לאב דלאמרן בריש פירקין דף קמז: הוא הדין כשמת יצחק מקמי עשו יעקב יורש את זכותו ולא אברהם וכן
הלכה. והשתא שמעינן מפירקין שקד נחלות כך הוא לראובן שמת מתוך ופולו חזרון וכדמי בניו יורשין אותו ואם מת אחד מן הבנים
קודם לראובן והואו בן הניח בן או בת או בן בת עד מאה דורות יירש במקום אביו בנכסי לראובן ואם אין לראובן בנים ולא
בני בנים ואף לא בנות בנים או יורשות בנות לראובן את לראובן בנות ולא בני בנות ולא בנות אפילו בסוף הדורות
או יורש יעקב את לראובן בנו ואם אין יעקב קיים ונתמס את נחלת לראובן לאחיו בני אביו שמעון ולי ויהודה ויוסף ובנימין ואם אינם קיימין
תתנו נחלת לראובן לבני שמעון ולי ואם אין להם בנים ולא בני בנים תתנו לבנותיהן או לבני בנותיהן או לבנות בנותיהן דכ"מ הוכר
ויורשין קודמינן לנכבה דלאמרן [ועל קי]: מקיש ירושה שניה לירשה ראשונה ואם אין לו אחים לראובן ולא בני בנים לאחים שמתו אחיו בלא בנים
או שלא היה לו את מעולם ונתמס את נחלתו לבת יעקב אחותו מן האב או לבנותיה ולבנות בנותיה עד עולם ואם
אין לראובן אחות ולא בני אחות מן האב ונתמס את נחלתו לאביו דהיינו יצחק ואם אין יצחק קיים ונתמס נחלתו של ראובן לעשו
בן יצחק שהוא אחי אביו של ראובן ואם אין עשו קיים ונתמס את נחלתו של ראובן לאלפים בן עשו או לבניו ובני בניו ואם אין בניו
בן יצחק ונתמס את נחלת לראובן לבנות עשו ולבנותיהם ולבנות בנותיהם ואם אין אחין לאביו של ראובן ונתמס את נחלתו לבנות יצחק דהיינו
אחות אביו או לבניהן ולבני בניהן או לבנותיהן ולבני בנותיהן ואם אין אביו של ראובן לא אחים ולא בני אחים לא אחות ולא בני אחות
ונתמס את נחלת לראובן לאברהם אבי אביו ואם אין אברהם קיים ונתמס לישמעאל אחי אביו או לבניו של ישמעאל ולבני בניו
או לבנותיהם ולבני בנותיהם ואם אין ישמעאל ולא בניו ונתמס את נחלתו ונתמס נחלתו לתרת אבי אברהם ואם אין תרת בתו
לנחור ולהרן בניו או לבני בניהן או לאחותם וליוצאי יריכם וכן לעולם עד אדם הראשון. (ד) האב קודם לעולם (ה) לאחי (ו) האב (ז) אחי
האב קודמינן לאחות האב קודמינן לאבי האב ורמי (ח) האב קודם לאחי אביו ואחי אביו האב (י) אחי האב (יא) אחי האב קודמינן
לאביו אביו האב קודם לעולם. (יב) ונתמס את נחלתו לראובן ואם אין בעל קיים בנה יורשה ואם אין בנה בנה יורשה בכל הסדר הזה
עד אדם הראשון: מתני' בנחלה. בנחלת ארץ ישראל ומשום דלאמרן לעיל (דף קטו). כל יוצאי יריכו של בן קודם (א) אחין דאשמעינן
דבת הבן ונחלת במקום הבן משום הכי נקט לה שהרי בנות צלפחד נחלו חלק אביהן בנכסי חפר במקום אביהן: חלק אביהן.
צלפחד שהיה מיוצאי מצרים שהבן הנכנס לארץ לא היה נוטל בשביל עצמו חלק בארץ הואיל ולא יצא ממצרים כדאמר בגמ' דקסבר האי
תנא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ולא לבני הארץ ונפקא לן מקראי ואע"פ שיוצאי מצרים לא נכנסו לארץ אלא מתו במדבר ולא נטלו חלק
בארץ מיהו להני שאלו לא לראובן ושמעון ממזרים ונטלו להם במדבר בנים שנכנסו לארץ לראובן עשרה בניו ולשמעון בן אחד יעקב
בן שמעון חלק כנגד עשרה בני לראובן שהרי לראובן ושמעון נתחלקה הארץ וכו' בני כל אחד בנכסי אביהן וצלפחד יצא ממזרים ומת
במדבר לפיכך נטלו בנותיו חלקו וכל שלשה חלקים דמתני' נפקא לן בגמרא מקראי הלכך צעין לפרושי דכתיב האי גוונא הוה מעשה
דצלפחד יצא ממזרים כשהוא בן עשרים וכן חפר אביו ושהיה צלפחד בכור כל דברים הללו יש לך ללמוד מן הפסוק דנתן חלקו ליה וגו' ונמדבר כן
דלפינן מיניה בגמ' [קמי]: להני שלשה חלקים: וחלקו עם אחיו בנכסי חפר. דחפר יצא ממזרים ונטלו בניו חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים לבד
חלק עצמן שגם הם יצאו ממזרים ובנות צלפחד קבלו חלק אביהן (ב) מנכסי חפר בשעה שחלקו אחי צלפחד נחלת אביהן ביניהן דבת הבן
הרי היא במקום הבן לירש עם האחין דקמי לעיל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמינן: ושהיה צלפחד בכור. והיה ראו ליעול פי
שנים עם אחיו בנכסי חפר ואע"ג שאין הבכור נוטל בראוי כבמחוקק ארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים כדאמר בגמ' [קמי]. וכמי שהחזיק
חפר בחלקו דמי ואפילו אם מת צלפחד מקמי חפר נמנאל צלפחד יורש פי שנים בכל אשר ימנאל לחפר כי הוא ראשית אביו ואע"ג דכשמת
חפר לא היה צלפחד קיים אפילו הכי בנותיו היו יורשות חלק בכורת צלפחד בנכסי חפר כי היכי דיורשות חלק פשיטותו בנכסי חפר
כדתינוא בהדיא בתוספתא דבכורות (פ"ו ה"ה) כיצד אין הבכור נוטל בראוי כבמחוקק מת אביו בחיי אביו נוטל פי שנים (א) מנכסי אביו
ואין נוטל פי שנים מנכסי אביו אביו כגון יעקב שמת בחיי יצחק הרי לראובן הבכור נוטל בנכסי יעקב פי שנים אבל לא בנכסי יצחק
זקנו שהרי אפילו אם היה יעקב קיים כשמת יצחק לא היה יעקב נוטל פי שנים שהרי פשוט הוא הלכך לראובן הבן צלפחד לירש ממנו יעקב
בנכסי יצחק לא יטול אלא חלק פשיטותו של אביו ואם היה אביו בכור אף הוא נוטל פי שנים בנכסי אביו אביו שהם היה יעקב בכור
אף על פי שמת בחיי יצחק הרי בן לראובן ונטול חלק בכורת יעקב אביו בנכסי יצחק שהבן במקום אב עומד בין לחלק בכורה בין
לחלק פשיטות והוא הדין לבנות צלפחד בנכסי חפר דאף על פי שמת צלפחד בחיי חפר יורשות חלק בכורת אביהן בנכסי חפר וה"ג מניח
בהדיא בגמרא ירושלמי [ב"ב פ"ח ה"ג] ואמרינן נמי התם [ה"ג] ריש לקיש אמר בשם אבא כן כדללא נאמר משפט לענין כפילה [דברים כג] ונאמר משפט לענין
פשיטת [במדבר כז] מה לענין פשיטת אמה רואה את הבן כאלו קיים ליעול פשיטות אביו אף לענין כפילה אמה רואה את הבן כאלו קיים ליעול
כפילת אביו. מפירוש רבינו חננאל גאון זכר לדיק לברכה למדתו זאת וכן הלכה. ומדאמרינן בגמרא והעברת [טז] זו חלק בכורה [קמי]: ולפינן
דצלפחד בכור היה והאי דכתיב בדברי הימים (א) ו וס' השני צלפחד לאו שני לאחין קאמר דהא לא איירי לעיל בחזקן כלל אלא
בגלגל

(א) ועיניו 5. כ"מ נ: מזה
לג: (ב) [למקן קמז]:
(ג) [ד] האב קודם לעולם
לאחי האב מנכסי אביו אחות
האב קודמים לאבי אביו
ואחי אביו האב לחותו ואחי
האב וכן לעולם וגם למנו כ"ו
כן פלגמי נ"ח. (ח) [ג] האב המת
כ"ו. (ו) [ח] האב המת.
כ"ו. (ז) [א] לנת וכן
העמין המ"י.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הכי נמי
כ"ו. האב קודם לעולם
לאחין של מת ואחין
ואחות קודמים לאבי
האב ואבי האב לאחי
האב ולאחותו ואחי האב
ואחותו קודמינן לאבי
אביו וכן לעולם פ"ט:
(ב) ד"ה וילקו וכו' בבבסי:
(ג) ד"ה ושהיה צלפחד וכו'
בבבסי אביו ואין נוטל פי
שנים בבבסי אביו וכו':
(ד) תוס' ד"ה ושהיה וכו'
בב"ב יצחק הרי לראובן הבכור
נטול:

מוסף רש"י

אגב חורפיה לא עיין בה.
הש"ס קאמר ורמי בר חמא
נמי ודאי לא איבעי ליה
למבעי הכי. אלא אגב חורפיה
מיהר בשאלתו ולא עיין בה
יפה [ערוך ב' ז].

